

18. Яровий О. Нові – старі – вічні стратегії, або Про дух і букву в літературознавстві / Олександр Яровий // Слово і час. – 2001. № 8. – С. 40 – 44.

С. ТЕЛЕШМАН

ПЕСНЯ «МАРИЧКА» КАК ФЕНОМЕН НАЦИОНАЛЬНОЙ ПОПУЛЯРНОЙ КУЛЬТУРЫ

В статье рассматривается известная песня М. Ткача (стихи) и С. Сабадаша (музыка) – «Маричка». Автор выясняет ее место в наследии поэта и песенной культуре украинского народа. Внимание акцентировано на масштабах популярности произведения во времени и пространстве. Установлено, что причины этого феномена заключаются, прежде всего, в национальном смысле текста и мелодии. Анализ поэтики «Марички» доказывает ее глубинное родство с фольклором.

Ключевые слова: песня, популярная культура, фольклор.

S. TELESHMAN

THE SONG «MARICHKA» AS A PHENOMENON OF NATIONAL POPULAR CULTURE

This article deals with the well-known song «Marichka», written by M. Tkach (words) and S. Sabadash (music). The author found out its place in poet's heritage and in Ukrainian song culture. The main attention is paid to the extent of popularity of this work in time and space. It is ascertained that the causes of this phenomenon primarily consist in the national sense of text and melody. The analysis of the poetics of «Marichka» proves that it is deeply related to folklore.

Key words: song, popular culture, folklore.

УДК: 81'37'442

Олена ФІЛЬ, Галина ПРИСТАЙ

КУЛЬТУРОСПЕЦИФІЧНІ СЛОВА У РОЛІ ЗАПОЗИЧЕНЬ В ЕТНІЧНИХ МОВНИХ КАРТИНАХ СВІТУ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ, ПОЛЬСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ)

Статтю присвячено невід'ємній частині етнічної мовної картини світу –культуроспецифічній лексиці, яка відтворює реалії певної культури. На матеріалі української, польської та англійської мов показано відмінність у сприйнятті об'єктивної дійсності сучасними етносами. Культуроспецифічна лексика може скласти своєрідний пласт запозичень, де вся сукупність соціально-культурних особливостей одного соціуму відображена в межах мовної картини світу іншого.

Ключові слова: культуроспецифічна лексика, запозичена лексика, концепт, універсалія, символ, мовна картина світу, етнічна картина світу.

Термін «картина світу» з'явився у кінці XIX – на початку XX ст. Спочатку він уживався в фізиці, філософії та логіці [2], а у лінгвістику цей термін був введений Л.Вайсгербером [8]. Серед картин світу виокремлюють *концептуальну картину*, яка відображає результати пізнавальної діяльності людини, *фізичну, хімічну* та інші спеціально зорієнтовані картини світу. Особливе місце серед картин світу належить *мовній картині світу* (далі - МКС), яка охоплює майже усі сфери людських знань. Завдяки мові образ світу, створений певною національною спільнотою, отримує об'єктивне вираження в МКС й може бути представлений іншим спільнотам (Г.Брутян [1], Т.Гачев [5], Н.Новикова, Н.Черемисина [8], М.Шигарева [12], J.Bartmiński [13], A.Wierzbicka [3; 4]). Дослідження МКС, їхнього існування в сучасних процесах глобалізації є актуальним.

Дослідник Г.Колшанський вважає, що національна специфіка МКС може бути потлумачена як специфіка субстанції матеріального знака (а саме її фонетичні, лексичні, граматичні особливості), але не як специфіка тієї концептуальної картини світу, яка створена не окремою людиною, не окремим народом – носієм тієї чи тієї мови, а людством в цілому [7, с.76]. На нашу думку, національна специфіка мови виявляється не лише в її зовнішній структурі, а й у внутрішньому змісті. Слова, що містять у собі специфіку світобачення людей, досягнення науки, літературну й фольклорну спадщину народу тощо, складають пласт *культуроспецифічної лексики*, яка відтворює картину світу окремого етносу.

Мета запропонованої статті – здійснити порівняльний аналіз основних понять культурної, історичної, фольклорної спадщини в

МКС трьох народів – поляків, українців та англійців. **Об’єкт** дослідження – культуроспецифічна лексика української, польської та англійської мов, **предмет дослідження** – особливості її функціонування в ролі запозичень у зазначених МКС.

Існування в мові *культуроспецифічних концептів* (далі – КК) і *лінгвокультурних універсалій* (далі – ЛУ) засвідчує її національні особливості. Такі КК закріплено в мові одного народу й найбільш яскраво помітні на рівні фразеології, у творах національної літератури, народної творчості. У процесі вивчення культури, історії певного народу необхідно знати й розуміти КК та слова, що їх називають. Вони формують невід’ємну складову *етнічної картини світу*; в системі іншої мови складають своєрідний *пласт запозичень*. Наприклад, на позначення різдвяної страви з товченої пшениці в українців є слово *кутя*, у росіян – *сочельник* (рос. *кутья* вважається поминальною стравою), у поляків *kutia* (цю страву тепер готують лише на сході Польщі, на колишніх українських теренах, т.зв. *Kresach*). Інші католики-поляки дотримуються звичаю на Різдво ділитись з кожним із присутніх *opłatkiem* «виріб із прісного тіста». Відмінності в святкуванні Різдва у слов’ян, а відтак і в мовному описі цих свят, тлумачимо приналежністю східних і західних слов’ян до різних гілок християнства – католицизму і православ’я. Значення польських слів *kolacja* (XVI ст.) і *wieczera* (стел. *Вечерь*, з лат. *vigilia* - *czuwanie, straż; vigilare* – *czuwać*) [16] потрібно враховувати при перекладі текстів відповідного змісту та знайомстві з культурою поляків. Давне *kolacja* в сучасній польській мові має загальне побутовання, але в розумінні Святвечора, Різдвяної вечері, вживається також *wieczera wigilijna* поряд з *kolacja wigilijna*. Слово *wieczera* має культурологічну конотацію. Для порівняння українське слово *вечеря* отримає таку конотацію лише в контексті *Свята вечеря, Святвечір*.

У Великобританії традиційні різдвяні страви – *roast turkey* «смажена індичка», *Christmas pudding* «пудинг» (зазвичай сливовий), *Brussels sprouts* «брюссельська капуста», *Christmas ham* «різдвяний окіст» тощо. Для ірландського Різдва характерна страв – *a loaf of bread filled with caraway seeds and raisins* «пиріг з кмином та родзинками». Сам же Святвечір – *Christmas Eve* – англіканці й римо-католики проводять на богослужінні – *Midnight*

Mass [17]. Отож, при знайомстві з чужими різдвяними традиціями представники кожного з етносів потребуватимуть описового пояснення певної страви чи обряду.

Часто спільні КК неоднаково розглядаються різними народами, зважаючи на різне світосприйняття. У польській фразеологічній традиції словосполучення *biały kruk* (дослівно *білий ворон*) означає бібліографічну рідкість «*fenomen, rzadkość, unikat - zwłaszcza w odniesieniu do cennych księzek*» [14], а в українській – *біла ворона* – людину, яка відрізняється від інших: «*той, хто відрізняється від інших чимось незвичайним, зовсім не схожий на інших*» [10]. В англійській мові значеннєвий еквівалент українського КК *біла ворона* – ідіома *odd man out пор.:* *When I got to the party everyone was wearing beautifully tailored suits and I was in ripped jeans. Felt like an odd man out.* - *Коли я прийшов на вечірку, всі були в прекрасно пошитих на замовлення костюмах, а я був у порваних джинсах. Я відчував себе білою вороною* [18].

Специфіка національних мовних картин світу полягає також у тому, що різним об'єктам притаманні схожі властивості, тому кожна конкретна мова обирає за еталон свої власні. Наприклад, пол. КК *czarna owca* (дослівно *чорна вівця*) має в українській мові відповідник *біла ворона*. В англійській мові словосполучення *black sheep* (дослівно *чорна вівця*) позначає таку людину, яку трактують як ганьбу для сім'ї чи групи однолітків [Там же]. Пол. *nawarzyć piwa (komuś): wprzeć siebie lub kogoś w kłopoty* [14] – це укр. фразеологізм *заварити кашу: затіяти щось дуже складне, клопітне, що загрожує неприємними наслідками* [10] та англ. еквівалент *to stir up trouble* *каламутити воду*.

У системі певної мови чужі фразеологізми можуть виконувати роль запозиченої лексики (проте ідіоми, що потребують роз'яснення, можуть вживатися лише за певних умов). Порівняйте відповідники (пол. *na skórze wółowej pisać* – укр. *вилами по воді писати*, англ. *it's all up in the air*; пол. *kość niezgody* – укр. *яблуко розбрату*, англ. *sticking point*; пол. *psy na kimś wieszać* – укр. *обливати брудом*, англ. *scapegoat*; пол. *siedzieć na dwóch stołkach* – укр. *знатись за двома зайцями*, англ. *he that grasps at too much holds nothing fast* «той, що багато хапає, не втримає нічого» або *if you run after two hares, you will catch neither* «поженешся за двома зайцями не впіймаєш жодного»; пол. *znać się jak tyse konie* – укр.

бути добримі друзями, англ. *bosom friends* - добрі друзі, *soul mate* - споріднені душі.

Учений В. Шаклеїн у своєму дослідженні розглядає чинники, що зумовлюють ту чи іншу інтерпретацію ЛУ в конкретній національній мовній картині світу. Він доводить, що ЛУ – це певна генетична тенденція психофізіологічних особливостей сприйняття, злиття етнічної свідомості в єдину систему лінгвокультурних універсалій [11, с.87]. Погоджуємося, що при розгляді цього фактору мовноетнічного бачення світу, необхідно враховувати наступне:

- територіальні межі обстежуваного регіону;
- особливості природного середовища;
- визначення особливостей системи ЛУ, залучених в аналізовану мовну картину світу;
- визначення меж переплетення мовної та космічної моделей світу;
- розмежування традиційного та інтерпретуючого рівнів у системі ЛУ.

Скажімо, ЛУ української мови *уста (вуста) губи, рот* (порівняйте, рос. *уста: заст. рот, губы* [9], пол. *usta otwór w dolnej części twarzy, od przodu zamknięty wargami, wewnątrz przechodzący w jamę ustną; też same wargi* [27]) має конотативну ознаку урочистості, емоційного піднесення. Поряд із нею існують лексеми укр. *рот*, рос. *рот*, пол. *wargi*, що стосуються фізіології людини. Англійські еквіваленти *lips, mouth* поєднують в собі обидва значення – і фізіол. губи, й поет. вуста. Натомість словники фіксують велику кількість просторічних, фамільярних і сленгових лексем на зразок *cakehole* 'a person's mouth' (e.g. *you might at least have the courtesy to keep your cakehole closed*), *maw* 'the mouth or gullet of a greedy person' (e.g. *I was cramming large pieces of toast and cheese down my maw*), північноамериканське *yap* (*will you kindly keep your yap shut for a minute?*), *gob* 'a person's mouth' (*Jean told him to shut his big gob*), *kisser* 'a person's mouth' (*I belted him one, right on the kisser chops* 'a person's or animal's mouth or jaws' (*a smack in the chops*) тощо [19]. В українській та польській мовах зафіксовано такі лексеми з негативною конотацією: укр. *пелька* і *нусок* [9], *хліборізка* [20], пол. *pysk, pyszczek* [18]).

Словосполучення *big mouth* (дослівно *великий рот*), вжите у фразеологізмі *Me and my big mouth* означатиме балакучість [22]. Показовими є також ідіоми із зазначеними словами: *down in the mouth* 'як у воду опущений' чи 'який впав духом', *keep a stiff upper lip* 'впертий' [Там же].

ЛУ рос. *очи* також має конотацію урочистості, піднесеності («*очи страстные и прекрасные*») в порівнянні з укр. *очи*, пол. *oczy*, а от рос. *глаза* не мають такої конотації. В англійській мові побутує лексема *orb* 'two wild staring orbs which flashed around the room' [22], яка зустрічається в поетичній творчості; сленгове *peeper* 'keep your peepers peeled for a familiar face [Там само], мед. *eyeball* 'the round part of the eye of a vertebrate, within the eyelids and socket', застаріле й водночас гумористичне *optic* поряд із загальновідомим *eyes* (*очи*). Уживання англійського *eyes* у мовотворчості англійців представлено багатьма фразеологізмами: 1. *To have an eye for smth* 'розбиратися в чомусь, знати толк'; 2. *To keep an eye on something* 'слідкувати за чим-небудь, не зводити очей'; 3. *To have eyes in the back of your head* 'мати очі на потилиці'; 4. *His eyes are bigger than his stomach* 'їсти очима'; 5. *One's eyes are bigger than one's belly* 'очі завидющі, руки загребуші'; 6. *To throw dust into smb. 's eyes* 'замилувати очі' тощо [22]. Українська мова, як і польська, також багата на фразеологізми із головним словом *око*, наприклад, в українській їх налічується близько 300 одиниць [21].

Отже, своєрідність позначуваних явищ дійсності в різних мовних системах, як правило, зводиться до того, що коли в одній мові відсутня певна лексична одиниця для позначення відповідного об'єкта, то в іншій повинно бути або описове, або цілком деталізоване/дослівне, або граматичне позначення. Як засвідчив обстежений матеріал, усі розбіжності поділяються на:

- значенсві (семантичні) невідповідності окремих одиниць і категорій мовних систем;
- невідповідності, пов'язані з етнокультурними особливостями, закріпленими в певному соціумі.

Прикладом останнього твердження є розгляд російських слів *свобода и воля*, польських *swoboda i wolność*, англійського *freedom* австралійською дослідницею польського походження А. Вежбицькою, яка розглядає семантичні розбіжності цих лексем,

беручи до уваги історико-культурні конотації. «Слово *свобода*, – зазначає дослідниця, – до цього часу здається перекладом з французького *liberte* ... свобода для москвича – поняття негативне, синонім розпусти, безкарності, хаосу» [3, с.78]. *Воля* має історичні конотації: в часи кріпосного права *воля* була мрією про те, щоб утекти звідти, де утримують проти волі. Інші конотації слова пов'язані з виходом із в'язниці. Зважаючи на конотативні аспекти лексичного значення слова *воля*, його антоніми – рос. *рабство и тюрьма*.

У польській мові конотації слова *wolność* перш за все пов'язані з національною свободою, примушують думати про національну незалежність (вона завжди під загрозою, за неї постійно треба боротися, навіть ціною власного життя – *Прим. авт.*). Польське *wolność* має звеличений характер і ніколи не вживається стосовно будь-якої з мирських морально-нейтральних «свобод», більш близьких до польського *swoboda*, але не тотожних з російським *свобода* [Там же]. У «Словнику польської мови» В. Дорошевського слово *wolność* – це не стан, яким можна насолоджуватись, а певний ідеал, тобто дещо таке, чого людина хоче (і за що повинна боротися). Тут подано кілька значень цього слова: **1. *niezależność jednego państwa od innych państw w sprawach wewnętrznych i stosunkach zewnętrznych***; **2. *możliwość podejmowania decyzji zgodnie z własną wolą***; **3. *życie poza więzieniem, zamknięciem***; **4. *prawa obywateli wyznaczone przez dobro powszechne, interes narodowy i porządek prawny*** [15]. На нашу думку, польський концепт *wolność* об'єднує суспільний (національний) та індивідуальний компоненти. Пара *wolność / swoboda* відтворює поляризацію концептів, відокремлює тимчасові й поверхневі життєві обставини (*swoboda*) від фундаментальних умов буття (*wolność*). Зі словом *wolność* пов'язане щось звеличене: в XVI-XVII ст. слово *wolność* означало також привілеї, якими треба було насолоджуватись і користуватись (згадаймо історичну *Złotą Wolność*, що дарувала польській шляхті рівні права й великі привілеї).

В українській мові зафіксована паралель до польського *wolność*: в «Етимологічному словнику української мови» знаходимо слово *вільгота* з позначкою застаріле. Воно означає *'нільга, полегкість, вільність'* [9]. Але значення цього слова частково протилежне до польського *wolność*. Якщо українське

wільgota означає позбавлення певних зобов'язань, то польське **wolność** – своєрідний національний ідеал. Подібним за значенням до **wolność** є українське **воля**. У тлумачному словнику подаються такі його значення: **1. Одна з функцій людської психіки, яка полягає насамперед у владі над собою, керуванні своїми діями й свідомому регулюванні своєї поведінки. || Прагнення досягти своєї мети; рішучість;** **2. Бажання, хотіння. || Вимога, наказ;** **3. Право розпоряджатися на свій розсуд; влада. || Дозвіл, згода, рішення;** **4. Відсутність обмежень; привілля. || Особисте життя вдома (на противагу військовій службі, перебуванню в навчальному закладі закритого типу тощо);** **5. Свобода, незалежність; прот. неволя, рабство. || Перебування не під арештом, не в клітці, не на ланцюгу і т. ін.** **6. іст. Звільнення селян від кріпацтва [Там же].**

Уважаємо, що в українській мові **воля** має змістове наповнення пов'язане передусім з національно-визвольною боротьбою. Українське **воля** (пор. відомий вислів «За вільну Україну!», «Воля або смерть!») за значенням наближається до слова **незалежність** (абстрактний іменник від прикметника **незалежний**), позначаючи національну відокремленість, самостійність. СУМ фіксує такі його значення: **1. Який не залежить від кого-, чого-небудь, не підкоряється комусь, чомусь. || Самостійний, рішучий у поведінці, діях і т. ін. (про вдачу, характер людини).** **|| Який виражає або свідчить про самостійність у поведінці, вчинках і т. ін.** **2. Самостійний у міжнародних відносинах та у внутрішніх справах; суверенний [Там же].**

Багатовікова боротьба за мовну, культурну, релігійну незалежність відображена в лексичному значенні українського **воля**. У польській мові національна незалежність позначається словом **niepodległość** ‘„niezależny od innych państw’ [15] і відрізняється від **niezależność** державною, національною спрямованістю: **1. Niepodporządkowany komuś, czemuś, decydujący o sobie; też: świadczący o braku podporządkowania komuś lub czemuś;** **2. Niebędący wyznaczonym, zdeteminowanym przez coś;** **3. Wygłaszający bezstronne opinie, niekierujący się interesem żadnej grupy społecznej;** **4. Nienależący do żadnej z rywalizujących partii [Там же].** **Niezależność** використовується на позначення міжособистісних взаємин, ставлення людини до чогось. Цікаво, що в російській мові одне із значень слова **независимость** – ‘политическая

самостоятельность, отсутствие подчиненности, суверенитет' [24] позбавлене тих конотативних ознак, властиві українській, оскільки історія Росії позбавлена гострої боротьби її народу за мовну, культурну, територіальну незалежність.

В англійській мові часто вживане слово *freedom* стосується вибору (пор. *freedom from...*). У словнику зареєстровано синоніми **liberty**, *license*. Проте лексема **liberty** наголошує на праві вільного вибору: «*liberty, perfect liberty, to think, feel, do just as one pleases*» (*William Hazlitt*) [25]. Натомість *license* інколи позначає навмисне відхилення від звичних правил або практики, щоб досягти бажаного ефекту. Розуміння незалежності від контролю чи впливу інших передається також словом *independence* [Там же].

Тому слова *freedom, liberty, license, свобода, wolność, воля, незалежність* в різних народів формують різні КК, що відображають несхожі культурні ідеали. Виникнення таких КК у конкретній мові можна зрозуміти лише на фоні культури, до якої ця мова належить, адже вони дарують цінні ключі до розуміння цієї культури. Подібних слів немає в мові австралійських аборигенів, в Японії. Там вони можуть існувати лише як **семантичні культурні запозичення**, що не затвердились у загальному лексиконі. В Японії, наприклад, взагалі існує позитивне ставлення до залежності: КК *amae* означає «любляча залежність» [3].

Отже, відмінності в етнічних МКС можуть виникати як через різницю в об'єктивній дійсності – рельєфі місцевості, рослинному й тваринному світі, особливостях клімату, так і завдяки національній історичній, культурній спадщині. І такі відмінності важливо засвоїти при вивченні мови іншого народу. У цьому випадку роль запозиченої лексики можуть виконувати КК, які займають вагоме місце в етнічних картинах світу різних народів, зокрема поляків, українців та англійців.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в описі та аналізі КК та ЛУ обстежених мов на прикладі художніх творів письменників-класиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Брутян Г. Язык и картина мира /Г. Брутян/ НДВШ: Философские науки, 1973 - №1.

2. *Вітгенштейн Л.* Логіко-філософський трактат [Текст]/Л.Вітгенштейн/ Переклад з нім. – М., 1981.

3. *Вежбицкая А.* Понимание культуры через посредство ключевых слов/ А.Вежбицкая/ Семантические универсалии и описание языков - М., 1999. 4. *Вежбицкая А.* Язык. Культура. Познание [Текст] /Анжела Вежбицкая. - М.: Русские словари. – 1997.- С.77-78.

5. *Гачев Т.* О национальных картинах мира /Т.Гачев /Народы Азии и Африки.- 1967.- №1.

6. *Етимологічний словник української мови*/ Ред. колегія О.С. Мельничук та ін. – Т.1 (А-Г) - К.:Наукова думка, 1982. – С.399 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://litopys.org.ua/djvu/etymolog_slovnuk.htm.

7. *Колшанский Г.* Объективная картина мира в познании и языке [Текст] / Г. Колшанский – М. :Наука, 1990. - С. 76.

8. *Новикова Н., Черемисина Н.* Многомирие в реалии и общая типология языковых картин мира / Н.Новикова, Н.\Черемисина / Филологические науки. – 2000.

9. Словник української мови: в 11 томах. - [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://www.sum.in.ua>.

10. *Ужченко В. Д., Ужченко Д. В.* Фразеологічний словник української мови [Текст] / В. Ужченко, Д. Ужченко. - К.: Освіта. – 1998. - С.22 - Режим доступу : <http://www.docme.ru/doc/226556/uzhchenko-v.-d.--uzhchenko-d.-v.-frazeologichnij-slovnik-ukrai>

11. *Шаклеин В.* Этноязыковое видение мира как составляющая лингвокультурной ситуации [Текст]/В. Шаклеин /Вестник МГУ.- Сер 19: Лингвистика и межкультурная коммуникация.- 2000. - № 1. - С.87.

12. *Шигарева М.* Роль мовної картини світу у соціальному пізнанні (історико-філософський аналіз)/ М. Шигарева / Автореферат дис. ... канд. філософських наук. – Дніпропетровський держуніверситет, 1996

13. *Językowy Obraz Świata /Pod red. J. Bartmińskiego -Lublin: Wyd. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.- 1999.*

14. *Mały słownik frazeologiczny współczesnego języka polskiego [Текст] / Pod red. S. Bąba, J. Liberek – W.: Spółka Wydawnicza-Księgarska, 1994. - S.114.*

15. Słownik języka polskiego / Pod red. W. Doroszewskiego [Електронний ресурс] – W. :PWN, 1958-1969 /Режим доступу: <http://doroszewski.pwn.pl/haslo/wolność/>
16. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Кутя>
17. <http://xmasinenglish.blogspot.com/>
18. *Learning English – BBC Russian* [Електронний ресурс]. — Режим доступу :
19. http://www.bbc.co.uk/russian/learning_english/
20. <http://www.oxforddictionaries.com/>
21. <http://novamova.com.ua/99.html>
22. http://www.bbc.co.uk/russian/learning_english/
23. <http://www.edupedia.pl/result>
24. www.vedu.ru/expdic/
25. <http://www.thefreedictionary.com/freedom>
26. www.sjp.pwn.pl.

Е. ФИЛЬ, Г. ПРИСТАЙ

КУЛЬТУРОСПЕЦИФИЧЕСКИЕ СЛОВА В РОЛИ ЗАИМСТВОВАНИЙ В ЭТНИЧЕСКИХ ЯЗЫКОВЫХ КАРТИНАХ МИРА (НА МАТЕРИАЛЕ УКРАИНСЬКОГО, ПОЛЬСЬКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКОВ)

Посвящается культуроспецифической лексике, которая является неотъемлемой частью этнической языковой картины мира и отображает реалии отдельной культуры. На материале украинского и польского языков показано различие в восприятии объективной действительности двух соседних народов. Культуроспецифическая лексика может составлять своеобразный слой заимствований, в котором находит отражение вся совокупность социально-культурных особенностей одного социума в рамках языковой картины мира другого.

Ключевые слова: культуроспецифическая лексика, заимствованная лексика, концепт, универсалия, символ, языковая картина мира, этническая картина мира.

О. FIL', Н. PRYSTAY

CULTURAL SPECIFIC WORDS AS THE BORROWINGS IN THE ETHNIC LANGUAGE WORLD (BASED ON THE MATERIAL OF UKRAINIAN, POLISH AND ENGLISH)

A central issue of the research is culturally specific lexicon. It is the integral part of the ethnic language picture of the world reflecting the realities of a particular culture. The data clarify the difference in the perception of the objective reality of modern ethnic groups (Ukrainians, Poles and Englishmen). This analysis shows that the culturally specific lexicon includes the original layer of the borrowings, phraseological units, idioms. These results confirmed the social cultural peculiarities of a particular socium are reflected within the limits of the language picture of the world of the other one.

Key words: culturally specific lexicon, borrowings, concept, universalialia, symbol, linguistic map of the world, ethnic map of the world.

УДК 372.811.161

Тетяна ЧУХЛІБ, Людмила СКУРАТИВСЬКА

ВИВЧЕННЯ МОВЛЕННЕВОЇ ПОВЕДІНКИ СПІВРОЗМОВНИКІВ У ЛІНГВІСТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНИХ ФАХІВЦІВ

У статті розглянуто актуальні аспекти мовленнєвої поведінки співрозмовників у діловій сфері. Запропоновано форми роботи зі студентами для засвоєння деяких комунікативних умінь.

Ключові слова: мовленнєва поведінка, міжкультурне спілкування, непрямої мовленнєвий акт, комунікант.

Лінгвістична компетенція є одним із важливих компонентів професійної підготовки. У ринкових умовах мовленнєві навички фахівця мають особливе значення і зумовлюють не тільки його особисту професійну успішність, а й фінансову успішність усієї комерційної структури. Культура мовлення стала певною мірою економічною категорією. Визначальними для досягнення комерційних завдань організації часто виступають навички спілкування її співробітників: правильно дібрані тональність, мовленнєві засоби у розмові з клієнтами, підлеглими й керівництвом, партнерами й конкурентами тощо.

Під час вивчення української мови за професійним спрямуванням у вищій школі нині особливу увагу звертають не тільки на оволодіння навичками письмового мовлення, а й на